

CAROL SHIELDS

De stenen dagboeken

Vertaald uit het Engels door
Marianne Gossije

COLIBRI-BIBLIOTHEEK

Achtste druk

Oorspronkelijke titel *The Stone Diaries*, verschenen bij
Random House Canada

Oorspronkelijke tekst © Carol Shields, 1993
Eerste Nederlandstalige uitgave © Marianne Gossije en
De Geus BV, Breda 1994

Deze uitgave van World Editions kwam tot stand in
samenwerking met De Geus BV, 2015

Omslagontwerp Multitude

ISBN 978 94 6237 143 9

NUR 302

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op
welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke
toestemming van World Editions BV, Breda, Nederland.
Telefoon: 076 523 3533. Internet: www.worldeditions.org.

Geboorte, 1905

De naam van mijn moeder was Godelief Goedewil-Steen. Ze was net dertig toen ze op een bloedhete dag ziek werd in de keuken, waar ze een warme broodpudding stond te maken voor het avondeten van haar echtgenoot. Het kookboek lag op tafel opengeslagen: ‘Men neme een paar sneden oud brood,’ zei het recept, ‘twee koppen aalbessen, één kop frambozen, 100 gram suiker en, indien voorradig, wat slagroom.’ Ze had natuurlijk van alles de helft genomen, want ze waren maar met z’n tweeën, de aalbessen waren schaars en Kuijler (mijn vader) was geen grote eter. Een man van muizebeetjes, noemt ze hem, die zijn eten kan laten voor wat het is.

Het beschaamt haar, zo weinig als die man eet, zo traag als hij met zijn lepel door zijn bord gaat, en hoewel hij nu en dan opkijkt om haar over de tafel heen een verlegen, dankbare blik toe te werpen, schept hij nooit een tweede keer op, laat wat over is voor haar – en maakt het typerende, dromerige handgebaar dat haar aanmoedigt de schalen leeg te maken. En voortdurend die glimlach op zijn gezicht, met de dwaze,

tedere uitdrukking. Wat betekende voedsel voor een werkman als hij? Een noodzakelijk kwaad, iets wat afleidde, misschien wel de prijs die betaald moest worden om staande te blijven en te ademen.

Maar voor haar, voor mijn moeder, lag het volkomen anders. Voor haar was eten bijna het paradijs op aarde. (In onze tijd hebben we een naam voor zo'n ziekelijke passie.)

En bijna net zo goddelijk als het eten zelf, was het bereiden ervan – zoals ze daarvan genoot! Ieder mens in dit ondermaanse heeft een eigen voorstelling van het paradijs, en voor haar was het dit: in de moordend hete keuken van haar eigen huis staan, beramend en bekokstovend, voorovergebogen turend naar de kleine lettertjes van het kookboek, in haar hand een schone pollepel.

Een prachtig gezicht, zoals ze zich concentreert, haar verhitte, ingespannen gelaat, hoe ze huivert als ze ziet dat het gerecht vorm krijgt wanneer ze de ingekookte vruchten overgiet in de fraaie puddingvorm, ze het grofgesneden brood in de dampende vruchtenmoes duwt, het week voelt worden en langzaam maar zeker frambozenrood ziet kleuren. Warme broodpudding. Ze vindt de naam ook smakelijk klinken, de woorden smelten op haar tong als een suikerwafel, haar tong zelf wordt als een zoet wafeltje. Als een kunstenaar – nu na jaren begrijp ik deze vorm van kunstbeoefening volko-

men – roert en schikt ze en trekt daarbij peinzend haar onderlip in. Het zal een heerlijk gerecht worden. Een warme deegspoons die kleur opzuigt. (Van buurvrouw Flett mocht ze wat bessen van haar struik plukken en de frambozen had ze zelf gezocht langs de weg ten zuiden van het dorp, ook al had het haar bijna de das om gedaan, een vrouw van haar postuur die op het heetst van de dag naar buiten gaat.)

Ze strooit er extra suiker over, eerst één lepel, dan nog een, en brengt vervolgens de lepel naar haar mond, met de grove kristallen die haar wakker houden. Het is drie uur – een hete middag in juli in hartje Manitoba, in het hart van het dominion Canada. De klok in de zitkamer (adamanten afwerking, verguld onderstel, een huwelijksgeschenk van de familie van haar man, de Goedewils uit de buurtschap Stonewall) heeft zojuist geslagen. Kuijler zal klokslag vijf uur thuiskomen uit de steengroeve, hij zal zich opgewekt schoon-schrobben bij de gootsteen in de keuken en tegen half zes zullen ze samen aan tafel gaan – deze zelfde tafel, maar dan gedekt met een schoon tafelkleed, om de dag een schoon kleed – en hun avondmaal nuttigen. Een maaltijd die grotendeels in stilte zal verlopen omdat mijn ouders van nature verlegen zijn en ze beiden zijn grootgebracht met de overtuiging dat praten en eten twee verschillende bezigheden zijn, die plaatsvinden in gescheiden sleuven van de tijd. Vanavond zullen

ze een maaltijd delen van koude cornedbeef met een lepeltje zelfgemaakte pikante saus, daarbij wat aardappelen met een dressing, kopjes geurige thee, en ten slotte deze voortreffelijke pudding. Zijn ogen zullen groter worden; mijn vader, Kuijler Goedewil, achtentwintig jaar oud en twee jaar getrouwd, heeft vast nog nooit van zijn leven warme broodpudding geproefd. (Daarom maakt ze het, om die verblufte en enigszins verwarde blik, om zijn gevoelige, dankbare mannenmond verbaasd te zien openvallen. Dat is toch wel het minste wat ze kan doen, hem op deze manier verrassen.) Zorgvuldig plaatst ze een bord met bloemmotief boven op de pudding, dat ze vervolgens met een steen verzwaart.

Een koele plaats, zegt het recept: 'Zet de vorm op een koele plaats.' (Het is een oud boek, ruim dertig jaar daarvoor in Engeland gedrukt, de bladzijden zijn slap geworden, maar de toon is nog steeds kort en bondig.) Maar waar zou Godelief Goedewil op een dag als deze een koele plaats moeten vinden? Zelfs de in het duister gehulde stenen vloer onder de keldertrap, waar ze haar melk, boter en reuzel bewaart, is warm geworden en verspreidt de laatste veertien dagen een vreemde, zuriige lucht. De familie Flett, naast hen, heeft onlangs een met metalen strips beslagen Labrador-ijskast aangeschaft en buurvrouw Flett heeft Godelief al schuchter van haar aanwinst verteld, hoe hij eruitziet, de ventila-

tiepijpen, de glanzende metalen voorraadschappen, en dat een ijsblok wel twee of meer warme dagen meegaat.

Een abrupte gedachte, haar plotselinge zorg waar ze de pudding koel moet houden, of wellicht jaloezie vanwege de nieuwe ijskast van de Fletts, veroorzaakt bij mijn moeder de eerste pijnlijke kramp. Ze kreunt even. Haar ogen vernauwen zich bij de hoeken, alsof iemand haar bij het haar heeft gegrepen en het omhoogrukt zodat haar hoofdhuid tintelt. Een getuige, als er een getuige was geweest in de kleine keuken, had misschien aan een naderende flauwte gedacht, ook al is mijn moeder niet het type dat snel flauwvalt. Wat ze voelt lijkt nog het meeste op een aardverschuiving, alsof de bodem van haar borstkas eerst omhoogkomt en dan plotseling terugvalt, als een accordeon die wordt samengedrukt en daarna scheef uitzakt.

Ze kijkt naar beneden en merkt verwonderd op dat de blauwe en witte strepen van haar schort uiteenvallen in kleurige vlokken. Haar handen vliegen de lucht in, een reflex om de verpletterende druk af te weren, en ze hervindt haar evenwicht door haar schouders te rechten en haar handpalmen plat op tafel te leggen, waarna ze vooroverleunt en een lange, zachte jammerklacht uit. Het geluid dat over haar lippen komt is vormloos, onsamenvattend, een golvende lijn van verbijstering. (Later zullen deze woorden, meer dan welke ook, verbonden raken met het beeld dat ik van

mijn moeder heb: onsamenhangend, verbijsterd.) Ze transpireert niet veel voor een zware vrouw, zelfs niet wanneer het hoogzomer is, en eerlijk gezegd is ze zelfs wel een beetje trots dat haar lichaam droog blijft – maar nu verbreidt zich een brede strook vocht onder haar schort en in de geul van haar rug. Ze ademt snel en knippert met haar ogen wanneer de pijn een aantal zware riemen rond haar onderbuik snoert. Daar beneden, verscholen in de elkaar overlappende vleesplooiën, voelt ze hoe ze wordt overspoeld. Het is een vloedgolf, een zondvloed.

Het hele voorjaar heeft ze last gehad van indigestie. 's Morgens, en ook 's avonds nadat haar jonge echtgenoot in slaap is gevallen, is ze regelmatig opgestaan om Bishops bitteraarde te nemen. Gewone melk, thee met suiker of mierzoete limonade gulpt ze gretig naar binnen, maar het koele, kalkachtige drankje van Bishop schenkt ze in een porseleinen kopje en ze drinkt het langzaam, met kleine teugjes, diepgeconcentreerd en ingetogen. Ze weet niet wat ze ervan moet denken. Nu eens is ze ervan overtuigd dat haar lever opspeelt, dan weer denkt ze dat het haar nieren zijn – ze is nog maar dertig, maar nierziekten kunnen op jeugdige leeftijd ontstaan, vooral bij een vrouw met het ongewone postuur van mijn moeder. Maar misschien zijn de problemen wel een gevolg van constipatie. Buurvrouw Flett heeft deze mogelijkheid al geopperd en raadde haar

rabarberwortel aan, en anders, sprak ze vertrouwelijk, was het misschien een of andere vrouwenkwaal. Overdadig bloedverlies, zo zei ze tegen Godelief, leidt bij veel jonge vrouwen tot ongemakken – heeft Godelief het er al over gehad met dokter Spears? Dokter Spears staat erom bekend dat hij zo fijngevoelig is waar het vrouwenkwalen betreft; hij knijpt op zo'n bepaalde manier zijn ogen dicht wanneer hij zijn delicate vragen stelt, en hij spreekt bijna dichterlijk over de levenscycli en het natuurlijk evenwicht, over het seizoen der vruchtbaarheid of de troost van laxeerpoeder.

Nee, Godelief heeft zich niet tot dokter Spears gewend, over zoiets zou ze het nooit durven hebben met dokter Spears, ze zou er met geen mens over praten, zelfs niet met haar man – vooral niet met haar man. Haar maandelijks bloed heeft slechts twee keer in haar leven gevloeid, ontspringend aan de zachte kus-sentjes van haar schaamlippen. Het bevlekte haar ondergoed met zijn ontstellende helderheid en dreef de spot met de bescheiden fatsoensnormen en plichten die haar leven bestendigen: haar borduurwerk, haar huishouden, haar vaardigheid met de strijkbout, haar jam en haar inmaak, haar frisgesteven linnengoed en de lampenglazen die ze elke ochtend poetst.

De hoeveelheden bitteraarde helpen nauwelijks. Laxeerpoeder verergert de pijn alleen maar. Het hele voorjaar is haar buikwand krampachtig blijven sa-

mentrekken en soms dacht ze dat de vliezen in haar binnenste zouden barsten door de druk. Ze heeft regelmatig het zuur. Haar huid jeukt overal. Ze heeft vernietigende aanvallen van winderigheid, vooral 's nachts wanneer ze naast mijn vader ligt die, uit liefde en kiesheid, doet of hij diep in slaap is – dat weet ze door de manier waarop hij zich eerbiedig aan zijn kant van het bed genesteld houdt.

Het enige wat haar weë gevoel schijnt te verzachten is brood, brood met boter, enorme sneeën brood, 'pillen' zoals ze ze de mensen in dit dorp heeft horen noemen. Ze eet het vers uit de oven, de ene snee na de andere, soms neemt ze niet eens de moeite het te snijden en rukt ze er gewoon grote hompen af. Toen ze op een dag alleen in deze keuken was, verorberde ze een heel brood tussen het middag- en het avondmaal. (Een van de broden was verbrand, legde ze haar man uit, omdat ze een verklaring wilde geven voor het ontbrekende brood – alsof een man met de dromerige aard van mijn vader zoiets onbeduidends zou opvallen, alsof welke man dan ook zoiets zou opvallen.) Regelmatig bestrooit ze de beboterde boterhammen met suiker. Het oppervlak twinkelt en schittert, de kristallen kraken tussen haar tanden, geven haar kracht. Ze stelt zich voor hoe de zachte deegwaar de vergaarbak van haar maag binnenglijdt en dit bittere gezwollen vat bekleedt met een donzige warmte die het gif van haar